

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми «**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ**»

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1 – M18,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньою програмою Дошкільна освіта
(денна форма навчання)
Буджак Любов Володимирівна

Керівник: **Бабюк Т. Й.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент, завідувач кафедри теорії
та методик дошкільної освіти

Рецензент: **Столяренко О. Б.**,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології освіти

Кам'янець-Подільський – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні засади підготовки дітей до школи.....	7
1.1 Проблема підготовки дитини до навчання в школі на сучасному етапі...7	
1.2 Суб’єкт-суб’єктна взаємодія як основна умова і засіб підготовки дітей до школи.....	14
1.3 Характеристика змісту компонентів готовності дитини до успішного навчання в школі.....	32
1.4 Діагностика готовності дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання.....	46
РОЗДІЛ 2 Експериментальне дослідження ефективності методики формування готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання	54
2.1 Обґрунтування методики підготовки дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання.....	54
2.2 Реалізація методики формування готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання.....	69
2.3 Аналіз та узагальнення результатів експериментальної роботи.....	82
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	98

ВСТУП

Перехід від дошкільного до молодшого шкільного дитинства є одним із найбільш відповідальних періодів у життєвому циклі людини. Тому пошук інноваційних шляхів підготовки дітей до школи, які забезпечили б легкий перехід дитини із закладу дошкільної освіти в початкову школу, набуває в сучасних умовах особливого значення. Підготовку дітей до школи розглядаємо як особистісне становлення кожної дитини, її фізичний, психічний і соціальний розвиток відповідно до індивідуальних можливостей, що зумовлює поступову інтеграцію дошкільника у шкільне життя.

Сучасний стан підготовки до школи не забезпечує літичного переходу дитини до нового соціокультурного середовища, зводиться, здебільшого, лише до формування конкретних навичок навчальної діяльності. Причини цього мають соціально-педагогічний і організаційно-методичний характер. Загострюється суперечність між наявними передумовами піднесення ефективності процесу підготовки дітей до школи і відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов, що забезпечили б його доцільну організацію, відповідний зміст та засоби. Подоланню цієї суперечності найбільшою мірою сприяє навчально-виховний комплекс, де досягається особистісно орієнтована підготовка і гуманістична система взаємовідносин дитини і дорослих, наступність у діяльності сім'ї, дошкільного закладу і школи, їх взаємодія, неперервність дошкільної і початкової освітніх ланок, створюється єдиний соціально-педагогічний простір для успішного формування цілісної особистості дошкільника і першокласника.

Проблема підготовки дітей до школи знайшла широке відображення у світовому й вітчизняному історико-педагогічному досвіді. Її вивчення започатковано класиками психології і педагогіки (Л. Виготський, О. Запорожець, Г. Костюк, О. Леонтьєв, Ж. Піаже, К. Ушинський, Ф. Фребель). Досліджено різні аспекти готовності дитини до школи (М. Безруких, І. Дубровіна, Я. Коломінський, Р. Немов, Є. Панько); роль сім'ї в цьому процесі (О. Докукіна, В. Тостовий та ін.). Особлива увага приділяється наступності в навчанні та

вихованні дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку (Л. Артемова, В. Кузь, Л. Калмикова, О. Проскура, О. Савченко, Д. Струннікова, Т. Назаренко, Л. Федорович та ін.). Про гостроту проблеми підготовки дитини до школи свідчать праці А. Богуш, Н. Бібік, М. Вашуленка, О. Кононко, С. Лаврентьевої, Т. Піроженко, З. Плохій, К. Прищепи. В них звертається увага не тільки до можливостей дошкільників у засвоєнні предметних знань, але й на те, що надмірне і раннє перевантаження дитини негативно впливає на її здоров'я, загальний розвиток, змінює сенс і зміст дошкільного дитинства.

Констатуючи суттєвий внесок учених теоретиків і практиків у розробку означеної проблеми, відзначимо, що серед досліджень немає таких, у яких процес підготовки до школи ґрунтується на цілісній концепції розвитку дитини і забезпечується комплексом організаційно-педагогічних умов. З урахуванням цієї потреби, а також рівня науково-теоретичної і практичної розробленості проблеми ефективної підготовки дітей до школи було обрано тему дослідження **«Методика формування готовності дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання»**.

Мета дослідження – визначити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити методику підготовки дітей до школи.

Завдання дослідження.

1. Виявити взаємозв'язки основних складових готовності дітей шестирічного віку до школи.
2. Розробити механізм комплексного діагностування готовності дитини до систематичного навчання, визначити критерії, показники та рівні її сформованості.
3. Обґрунтувати методику підготовки дітей до школи.
4. Розробити та експериментально перевірити ефективність методики підготовки дітей до шкільного навчання.

Об'єкт дослідження: процес підготовки дітей до школи.

Предмет дослідження: методика формування готовності дітей старшого

дошкільного віку до шкільного навчання.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що ефективність процесу підготовки дітей до систематичного навчання у школі суттєво підвищиться за наявності варіативного і оптимального поєднання традиційних та інтерактивних методів і форм роботи; відповідного дидактико-методичного забезпечення.

Для вирішення поставлених завдань використано комплекс **методів дослідження**. На теоретичному рівні з метою обґрунтування теоретичних положень дослідження та уточнення основних наукових понять використовувалися аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічного досвіду; для розробки методики їх упровадження використовувалися методи моделювання, співставлення та прогнозування.

На емпіричному рівні з метою виявлення реального стану готовності дітей до навчання у школі, ефективності існуючих методик підготовки до школи було використано методи експертизи, анкетування, бесіди, тестування, спостереження, педагогічний експеримент. Для групування експериментальних даних та їх подальшої комп'ютерної обробки використовувалися методи математичної статистики.

Практична значущість результатів дослідження визначається створенням методики підготовки дітей до навчання в школі на основі спеціально організованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітньо-виховного процесу. За результатами дослідження підготовлено методичні рекомендації з підготовки дитини до школи та методика комплексної діагностики компонентів шкільної зрілості дітей-шестирічок, що дозволяє оптимізувати процес визначення шкільної зрілості дитини.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювались на звітній науково-практичній конференції студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2018), засіданнях наукового гуртка «Екологічне виховання дітей дошкільного віку», а також доповідались на міжнародній науково-практичній

конференції „Актуальні питання наступності дошкільної та початкової освіти” (м. Кам’янець-Подільський, 2019), всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах „Від творчого педагога до творчої дитини” (Кам’янець-Подільський, 2019) та інших.

За результатами дослідження опубліковано три статті.

База та етапи дослідження. Експериментальна робота здійснювалась на базі Балинцівського комунального дошкільного навчального закладу «Бджілка» Івано-Франківської області. Усього у дослідженні брало участь 41 дитина старшого дошкільного віку.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

1. Незважаючи на наявність достатньої кількості досліджень із цієї проблеми, накопичений досвід функціонування закладів дошкільної освіти, усталена практика підготовки дитини до школи не повною мірою відповідає вимогам сучасної стратегії особистісно орієнтованого виховання й навчання, не забезпечує наступності між дошкільною та початковою ланками освіти, що, зокрема, виявляється у форсуванні темпів розвитку дошкільника і штучне зміщення предметних вимог початкової школи на дошкільну ступінь навчання. Це призводить до витіснення з життя дошкільників специфічних для їхнього віку видів діяльності, оскільки механічно і передчасно нав'язується непритаманний віку соціальний статус учня. Установлено, що підготовка дитини до систематичного навчання на “функціональних” засадах не забезпечує необхідну якість, має ряд негативних наслідків, є однією з причин ігнорування самоцінності дошкільного і молодшого шкільного віку.

За результатами узагальнення теоретичного й практичного матеріалу з проблеми створено методiku формування готовності дитини до систематичного навчання, що містить фізичний, інтелектуальний, особистісний і соціально-психологічний компоненти, котрі є важливими як для успішної навчальної діяльності, так і “безболісної” адаптації дошкільника до нової системи стосунків в умовах загальноосвітньої школи. Розробка методики підготовки дитини до школи передбачає наукове усвідомлення змістового наповнення “готовності” як комплексного поняття, у структурі якого доцільно визначати і враховувати домінантні (стрижневі) новоутворення, що є ключовими для визначення рівня готовності з того чи іншого компонента, – це розвиток логічного мислення, ставлення до навчальної ситуації, організованість, стан здоров'я, навички спілкування.

2. Структурний аналіз отриманих матеріалів дозволив обґрунтувати систему діагностики готовності до шкільного навчання, що базується на даних як педагогічних, так і психологічних досліджень. Діагностування рівнів підготовки

дитини до школи передбачає змістову характеристику комплексу критеріїв, котрі набувають значення показників: фізична, інтелектуальна, емоційно-вольова, мотиваційна і комунікативна готовність. Їх рівні відбивають кількісні та якісні характеристики сукупності виявів окреслених показників і визначаються за алгоритмом: зміст, ситуації вияву, критерії оцінки, коефіцієнт вагомості, рівні сформованості. У ході дослідження з'ясовано доцільність трирівневої оцінки готовності дитини до навчання у школі, що включає умовно названі високий, середній і низький рівні.

3. Процес підготовки дошкільника до системної навчальної діяльності передбачає декілька логічно взаємопов'язаних етапів: діагностико-прогностичний (визначення вихідного стану психофізіологічних і педагогічних характеристик дітей і проектування програм їх розвитку); діяльнісно-формульальний (розвиток мотиваційних, особистісних, фізичних, емоційно-вольових і соціальних компетентностей дошкільника); прикінцево-оцінний (закріплення знань, умінь і навичок, а також способів діяльності як норми готовності до школи та визначення рівнів їх сформованості). Логіка формування у дитини особистісних новоутворень, що забезпечують усю палітру основних передумов до навчання в першому класі, вибудована за законами пізнання: від об'єктивної оцінки вихідного стану дозрівання певних мозкових структур, нервово-психічних і фізичних функцій дитини до розвитку вищих їх рівнів, визначених Державними стандартами дошкільної освіти.

Сутнісне наповнення змістово-процесуального блоку спрямоване на реалізацію цілісного підходу до формування шкільної готовності дитини (збагачення тезауруса знань, розвиток фізичних і нервово-психічних якостей організму, формування логічного мислення та мовленнєвої компетенції, розвиток позитивного ставлення до навчання та готовності до довільної регуляції поведінки). Найбільш дієвими формами організації навчально-виховної діяльності зарекомендували себе групові та індивідуальні заняття, сюжетно-рольові та театралізовані ігри, дитячі ранки, свята, інсценування, спортивні

заходи, фізкультурні розваги та ін. Необхідною умовою, що забезпечує достатній рівень підготовки дошкільників є оптимальне поєднання словесних (розповідь, бесіда, пояснення, вправи, робота з книжкою), наочних (демонстрація, ілюстрація), організаційних (виховні ситуації, вимога, приклад, доручення), контрольних-стимулювальних (заохочення, перспективні лінії, змагання, тестування, педагогічне спостереження, аналіз творчих робіт дітей, оцінювання) та інших методів.

4. Результати формувального експерименту засвідчили позитивні зрушення у рівні підготовленості дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. Високу готовність до систематичного навчання продемонстрували насамперед діти експериментальних груп.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Формирование общественной направленности ученика- дошкольника в игре. Київ : Вища школа, 1988. 160 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку „Я у Світі” / М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред та упоряд. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. 430с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2012. 26 с. // URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf>
4. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання. Київ : ІЗМП, 1998. 204 с.
5. Бондар В. І. Дидактика : ефективні технології навчання студентів. Київ : ”Вересень”, 1996. 129 с.
6. Божович Л. И. Отношение дошкольников к учению как психологическая проблема // Вопросы психологии школьника. Москва, 1951. С. 3-28.
7. Богуш А. М. Підготовка дітей до школи у вимірі дошкільної зрілості. // URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_67/30.pdf
8. Богуш А. М., Шиліна Н. Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі Одеса : ПНЦ АПН України, 2003. 492 с.
9. Боделан О. Р. Психологічне забезпечення адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності : автореф. дис. ...канд. психол. наук. Одеса, 1999. 19с.
10. Васильєва Л. Вправні пальчики // Дошкільне виховання. 2001.

№6. С.20-21.

11. Васильева В. Т. Дошкольное воспитание и проблема перехода в школу // Начальная школа. 2001. №11. С.24-26.

12. Вахорова Е. К., Дятко Н. В., Сазонова Е. В. Экспресс-диагностика готовности к школе : набор методик педагогов и школьных психологов. Москва : Генезис, 1999. 48 с.

13. Венгер Л. А. Обучение шестилетних детей с различным уровнем готовности к школе // Подготовка детей к школе в детском саду. Москва, 1977. С. 39- 62.

14. Венгер Л. А. Психологическая готовность ребенка к школе // Вопросы психологии. 1984. № 4. С. 12-14.

15. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Фізичне виховання дітей в дошкільному закладі. Київ : РВВ ГДПУ, 2001. 253 с.

16. Все про адаптацію. Спецвипуск. 2004. № 25-26. С. 33-45.

17. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Вопросы психологии. 1966. № 6. С. 16-18.

18. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Москва : Просвещение, 1991. 93 с.

19. Выготский Л. С. Мышление и речь // Сборник соч. в 6 томах. Москва : Педагогика, 1984. Т.2. 247 с.

20. Гершунский Б. С. Педагогическая прогностика : Методология, теория, практика. Київ : Вища школа, 1986. 200 с.

21. Гильбух Ю. З. Диагностика психологической готовности к школьному обучению // Темперамент и познавательные способности школьника. Київ, 1993. С.178-208.

22. Горецкий В. Г., Кирюшкин В. А., Шанько А. Ф. Читаем сами. Москва: Просвещение, 1991. 36 с.

23. Готовність дитини до навчання / Упоряд: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ : Мікрос-СВС, 2003. 112 с.

24. Готовність дитини до НУШ : важливі аспекти. // URL : <http://prolisok.it-we.net/gotovnist-ditini-do-nush-vazhlyvi-aspekti>
25. Готовність до шкільного навчання. // URL : <http://www.osvitaua.com/2017/03/57061/>
26. Давыдов В. В., Маркова А. К. Концепция учебной деятельности школьников // Вопросы психологии. 1986. № 6. С. 13-26.
27. Давыдов В. В. Содержание и структура учебной деятельности школьников. Москва, 1982. С. 10-21.
28. Денисевич Н. Н., Ермолаева С. А. Подготовка ребенка к школе как проблема предупреждения отклонений в его социальном развитии // Начальная школа. 1995. № 6. С. 2.
29. Дитина : Освітня програма від 2 до 7 років. Київ, 2016. // URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>
30. Дубровина И. В. Школьная психологическая служба. Москва : Пресс, 1991. 223 с.
31. Дьяченко О. М., Лаврентьева Т. В. Психическое развитие дошкольника. Москва : Знание, 1980. С. 2-26.
32. Запорожец А. В. Некоторые психологические проблемы детской игры // Дошкольное воспитание. 1965. № 10. С. 77-79.
33. Іщенко Л. В. Наступність у екологічному вихованні старших дошкільників і першокласників : автореф. дис. ...канд.пед.наук. Одеса, 1987. 18 с.
34. Калмыкова Л. А. Преемственность в формировании грамматического строя речи дошкольников и младших школьников : автореф. дис. ...канд. пед. наук. Москва, 1982. 16 с.
35. Карпенко З. С. Діагностика психічного розвитку дітей 6-7 років. Івано- Франківськ, 1993. 64 с.
36. Коломинский Я. Л., Панько Е. А. Учителю о психологии детей

шестилетнего возраста. Москва : Просвещение, 1988. 200 с.

37. Кононко О. Л. Шкільна адаптація та психологічний вік // Початкова школа. 2002. №1. С. 14-16

38. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л. М. Проколієнко. Київ : Рад. шк., 1989. 608 с.

39. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к общению в школе. Москва, 1991. 152 с.

40. Кулачківська С., Подоляк Л. Навіщо дошкільняті перехідний вік // Дошкільнє виховання. 2001. № 5. С.6-7.

41. Лавріненко О. Розвиваємо увагу, пам'ять, мислення // Дошкільнє виховання. 2001. №2. С.16-17.

42. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Политиздат, 1977. 304 с.

43. Леонтьев А. Н. Психическое развитие ребенка в дошкольном возрасте // Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста. Москва ; Ленинград, 1948.

44. Люблинская А. А. Воспитателю о развитии ребенка. Москва : Просвещение, 1972. 127 с.

45. Максименко С. Д. Изучение учителем психического развития шестилетних учащихся. Київ : Рад.школа, 1984. 103 с.

46. Методичні рекомендації: заняття з шестирічними дітьми, які не відвідують дошкільних закладів і підготовчих класів загальноосвітніх шкіл. Ч.1. Київ : Рад. школа, 1985. 71 с.

47. Мінакова А. С. Аналіз методик визначення рівня готовності до школи. // URL: file:///D:/downloads/1550-2871-1-PB.pdf

48. Мухина В. С. Шестилетний ребенок в школе. Москва : Просвещение, 1990. 175 с.

49. Назаренко Г. І. Забезпечення готовності дитини до навчання в школі : Методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів,

вчителів початкових класів та батьків. Харків : ХОНМІБО, 2002. 20 с.

50. Папач О. І. Формування готовності дітей до навчання за вальдорфською педагогікою : автореф. дис. ...канд. пед. наук. Одеса, 1994. 23 с.

51. Підготовка дитини до першого класу НУШ. // URL : <https://osnova.d-academy.com.ua/course/pidgotovka-dytyny-do-1-klassu-nush/>

52. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. Москва, 1994. С. 12-34.

53. Подготовка студентов к работе с учащимися 6-летнего возраста : учеб. пособие / А. Я. Савченко, В. Ф. Олейник, С. А. Коробко, Н. М. Бирик // Под ред. А. Я. Савченко. Киев : Вища шк., 1990. 263 с.

54. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку “Впевнений старт”. Тернопіль, 2013. // URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/programavpevneniy-start.pdf>

55. Развитие общения у дошкольников / Под ред. А. В. Запорожца, М. И. Лисиной. Москва: Педагогика, 1974. С. 2-34.

56. Репкина Г. В. Память и особенности целеполагания в учебной деятельности младших школьников // Вопросы психологии. 1983. №1. С. 54-58.

57. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 360 с.

58. Смирнова Е. О. К вопросу о формировании психической готовности к школьному обучению / Некоторые актуальные психолого-педагогические проблемы воспитания и воспитывающего обучения. Москва, 1976. С. 140-141.

59. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : В 5-ти т. Київ : Рад школа, 1977. Т.3. 670 с.

60. Удовенко М. Діагностика психологічної готовності 6-річних дітей до навчання в школі // Початкова освіта. 2003. №18 (210). Травень.

C.14-46.

61. Усова А. П. Обучение в детском саду. Москва : Просвещение, 1981. 390 с.
62. Федорович Л. О. Час до школи : навчальний посібник для підготовки дітей до школи. Полтава : Полтавський літератор, 1994. 104 с.
63. Федорович Л. О. Підготовка дітей до школи в умовах навчально-виховного комплексу : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2003. 20 с.
64. Федосова Н. Готовим ребенка к письму // Дошкольное воспитание. 1996. №4. С. 80.
65. Хорошковська О. Н., Мацько Н. Д. Дошколарик : посібник з навчання грамоти, математики та ознайомлення з навколишнім. Київ : АРТек, 1997.
66. Черепаня Н. І. Система концептуальних вихідних положень підготовки дітей до школи // Зб. наук. праць : Педагогічні науки. Вип. 38. Херсон : Вид-во ХДУ, 2005. С. 34-38.
67. Черепаня Н. І. Проблеми готовності дитини до школи // Педагогіка і психологія : Формування творчої особистості : проблеми і пошуки. Зб. наук. праць. Вип. 33. Київ, 2004. С. 421-426.
68. Черепаня Н. І. Підготовка дитини до школи : методичні рекомендації. Херсон : Айлант, 2003. 34 с.
69. Шестирічки в школі / Упоряд. Т. Бишова, О. Кондратюк. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. 120 с.
70. Эльконин Д. Б., Венгер А. Л. Особенности психического развития детей шести-семи летнего возраста. Москва, 1988. 286 с.
71. Эльконин Д. Б. Некоторые вопросы диагностики психического развития детей // Диагностика учебной деятельности и интеллектуального развития детей. Москва, 1981. 127 с.
72. Як перевірити готовність дитини до школи : практичні поради

психолога. // URL: <https://smartika.school/blog/statti/pereviryty-hotovnist-dytyny>

73. Якобсон П. М. Чувства, их развитие и воспитание. Москва : Знание, 1976. С. 10-26.